

Kanepi kihelkonna kultuurilooline kalender 2011

Tähtsündmusi

1. **500** aasta eest **1511** mainitakse esmakordselt **Kooraste** (Korast, Kors) mõisat Urvaste kihelkonna järgi, see kuulus Tiesenhausenite suguvõsa Konguta harule.
2. **500** aasta eest **1511** on esmakordselt mainitud **Piigandi mõisat**, kuulunud Wiegant Rumpfile, kellelt sai ka nime.
3. **200** aastat tagasi **12.12.1811** alustas tegevust praost J. Ph. von Rothi poolt oma kulu ja kirjadega asutatud **Kanepi vaeste tütarlaste käsitöökool** ehk industriaalkool 11.-14. aastaste vaestest peredest pärinevate tütarlaste jaoks kolmeaastase õppeajaga. Esimesel õppeaastal alustas kool 83 õpilasega, koolis õppis 180 tüdrukut. Kooli ülalpidamiseks loomis saada tütarlaste käsitööde müügist saadud rahaga, mis ka teostus. Roth ise õppis Riias selgeks õlepunumise, mida õpetas edasi koolmeistrile. Käsitöid müüdi lisaks Tartule ja Võrule ka Riias. Tütarlastele oli kool prii ja ka ravimid, mis haigestumise korral koju kaasa anti. Õmblus- ja kudumismasinad tellis praost Inglismaalt ja Saksamaalt. Rothi asutatud kihelkonnakoole peetakse eesti kutseõpetuse alguseks. Eesti talurahva tütarde käsitööõpetuse kätakilauad asuvad Kanepis.
4. **200** aastat tagasi **13.06.1811** toimunud Võru-Tartumaa praostkonna konvendil arutati Liivimaa Ülemkonsistooriumi soovitus (8.02.1811) **üleminekuks Põhja-Eesti** ehk **ühtsele kirjakeelele**. Nii kirjalikult vastanud kui ka kohalolnud kirikuõpetajad lükkasid selle ettepaneku tagasi ja jätkasid õpetamist, jutlustamist ja kirjavara loomist kohalikus keeles.
5. **130** aastat tagasi **5.01.1886** toimunud Kanepi Laulu Seltsi koosolekul ja sellele järgnenud kooride kontserdil võeti vastu otsus **ehitada seltsile oma maja**, korraldada selleks korjandusi, näitusmüüke, pidusid ja muid heategevusüritusi.
6. **205** aastat tagasi **1.03.1806** kuni detsembrini andis praost Roth Kanepis välja esimest lõunaestikeelset ajalehte „**Tarto maa rahwa Näddali-Leht**“ koos Võru koolideinspektorist ja notarist venna Carl August v. Rothi, poja Georg Philipp von Rothi ja õemehe, Põlva pastori Gustav Adolph Oledekopiga. Ilmus 41 numbrit, 2 oli trükivalmis, seejärel ajaleht suleti. Ajaloolane Tõnu Tannberg leidis 1994 Peterburist ajalooarhiivist 10 originaalnumbrit, koostas koguteose „Tarto maa rahwa Näddali-Leht“ ja faksiimile trükkis ajalehe 10 numbrit.
7. **100** aastat tagasi **1911** eraldas Erastvere mõis oma maast mõned ehituskruunid Kanepi asunduses, millest enne I M-S. jõuti hoonestada **Voldemar Matsoni** ja **Moritz Abeli** omad. Sellest sai alguse **Kanepi käsitöölise alevik**.

Kultuurilooliste isikute tähtpäevi

JAANUAR

8. **100** aastat tagasi **1.01.1911** sündis Krootuse v. õigusajaloolane, ajaloodoktor **August Johannes Traat**, lõpetanud Kanepi kihelkonnakooli, HTG, Tartu Ülikooli õigusteaduskonna *cum laude* 1938, töötanud õppejõuna Tartu Ülikoolis, vanemteadurina Eesti Ajaloo Instituudis, Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi asutajaliige ja auliige, bibliograafias üle 145 teadustöö, 288 artiklit õigusajaloost, juhendanud M. Reinfeldti diplomitööd Kanepi kihelkonna kultuuriloost XIX sajandi (1972). Surnud Tartus 3.12.2007.
9. **85** aastat tagasi **1.01.1926** sündis Karstes kirjandusloolane ja pedagoogikateadlane **Kalju Leht**, õppis Jõksi ja Karste algkoolis, lõpetas Otepää Gümnaasiumi ja Tartu ÕS ning Tartu Ülikooli, töötanud haridusministeeriumis ja Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudis, filoloogiakandidaat. Koostanud lugemikke ja õpikuid, kogumikke kirjanduse õpetamise meetodikast, avaldanud lühimonograafia „Aadu Hint“ (1975), koostanud Jaan Oksa novellivalimiku 1989.
10. **210** aastat tagasi **5.01.1801** sündis Kanepis köster G. Janteri pojana **Christian Friedrich (Priidik) Janter**, tulevane kirikuõpetaja ja vaimulike raamatute autor, õppis Kanepi kihelkonnakoolis, Tartu Ülikoolis 1825-28, oli Kursi koguduse õpetaja 1845-59, Õpetatud Eesti Seltsi liige 1839, suri 16.11.1882.
11. **150** aastat tagasi **18./6.01.1861** sündis Valgjärvel **Karl Eduard Aun**, metsateadlane, karjamõisa rentniku poeg. Lõpetas Tartu reaalkooli ja 1885 Moskvas Peetri Maaviljeluse ja Metsanduse Akadeemia. Töötas Riias ja Tartumaal 1886-94 metsaülemana, 1894-96 Riias Baltikumi Riigimaade ja Metsade Valitsuses ja 1897-1926 Pärnumaal metsarevidendina ja

- ülemana, a-st 1926 elas Pärnus, tegi omal käel dendroloogilisi uurimusi, osales Eesti V. metsaseaduse väljatöötamisel, kirjutanud 40 raamatut ja artikleid (Eesti Mets). Suri Gdanskis 29.06.1945.
12. **85** aastat tagasi **11.01.1926** sündis Valgjärve vallas kirjandusteadlane ja pedagoog **Endla Köst**, õppis Vana-Piigaste algkoolis, Otepää Gümnaasiumis, TÕS ning Õpetajate Instituudis, lõpetas 1960 Tartu Ülikooli eesti filoloogina, pedagoogikakandidaat, töötanud Keele ja Kirjanduse Instituudis, õpetajana, uurinud ilukirjanduse retseptsiooni, ilmunud raamat „Loomine ja lugemine“ (1986), avaldanud artikleid kirjanduskriitikast ja kirjanduse õpetamisest.
 13. **150** aastat tagasi **26.01.1861** sündis Vastse-Nõo mõisas **Karl Gustav Mitt**, rahvusliku liikumise tegelase Mart Miti pojana, ärkamisaegne tegelane, surnud 22.01.1953, maetud Kanepi Ala kalmistule. Olnud põllumees Kiltre talus, tegev Tamme muusikakooris, piimatalituse asutajaid ja juhataja 1912-17, Kanepi kihelkonnakonvendi saadik 1890-1907, Valgjärve konvendi saadik ülemaalisel rahvaesindajate kokkutulekul Tartus 1905, lahkus Kiltre talust 1929 Tartusse, kirjutas mälestusi. Vanadusepäevad veetis Kiltrel, vt. ka O. Kruusi romaani „Aeg atra seada“.
 14. **130** aastat tagasi **31.01.1881** sündis Kanepi kihelkonnas **Salme Kann**, kuulsa Kanepi meeskoori tenori Hans ja seltsitegelase Liisa Kanni tütar, muusikategelane ja laulupedagoog, surnud Tartus 26.10.1957. Alustas avalikku esinemist 8-aastaselt. Õppinud laulmist Peterburi Konservatooriumis 1902-06 C. Ferni-Giraldoni ja 1906-07 T. Leszetycki klassis, täiendas end 1908 Milanos ja 1909-10 Firezes. Naasis Eestisse 1911, töötas I maailmasõja ajal Moskvas, Voronežis ja Penzas, a-st 1920 Tartus. Osales 1924 Tartu lastekoori asutamises, organiseeris 1926 naiskoori, millest sai alguse Tartu Naistelaulu Selts („Leelo“). Tegutses 1930. a-il Tartus eralauluõpetajana, a-st 1940 Tartu muusikakooli õpetaja.
 15. **110** aastat tagasi **30.1.1901** sündis Tartumaal koolmeister ja köster **August Tinn**, lõpetanud Saare-Ruskavaere algkooli, Torma kihelkonnakooli, Mustvee kreiskooli, Tartu Saksa Gümnaasiumi, Tartu Ülikooli juures 3-aastased uute keelte kursused. Töötanud 3 aastat õpetajana oma algkoolis, Kanepi kiriku köster-organistina 1924-31 ja 1944-53 Kanepi MTK muusika- ja vene keele õpetajana, asendusõpetajana. Surnud Kanepis 15.12.1978, maetud Mäe kalmistule.

VEEBRUAR

16. **120** aastat tagasi **9.02.1891** sündis Heisris Vabadusristi kavaler **Rudolf Ader**, lõpetas Kanepi kihelkonnakooli, osales I maailmasõjas, langes vangi, Vabadussõjas võitles Lõunarindel, autasustati Vabadusristiga, oli põllumees endises Leevi karjamõisas, suri 2.03.1954, maetud Kanepi Ala kalmistule.
17. **105** aastat tagasi **11.02.1906** sündis Erastvere vallas Ala-Jakabi talus **Elmar Saag**, põllumees, ja seltsitegelane, sai hariduse Erastvere vallakoolis ja Jäneda Põllutöökeskkoolis ning põllumajanduspraktikal Taanis, oli tuntud edumeelse põllumehena, viis talus sisse hulga uuendusi, töötas kaasa peaaegu kõikides kohapealsetes organisatsioonides, olnud Kanepi Põllumeeste Konvendi esimees, surnud 31.09.1987, maetud Kanepi Mäe kalmistule.
18. **110** aastat tagasi **13.02.1901** sündis Kooraste vallamajas metsateadlane **Paul Reim**, võttis osa Vabadussõjast, lõpetas Tartu Ülikooli metsanduse alal, täiendas end Helsingis, kaitses 1929 doktoriväitekirja, töötas Tartus, Audrus, Tihemetsa tehnikumi direktor, tegi uurimusi metsanduse alal, kirjutas artikleid ja 10 raamatut, küüditati koos perega Siberisse, hukkus Sosva vangilaagris 24.04.1942. P. Kask koostas raamatu „Paul Reim“, tema 100. sünniaastapäeval avati Kooraste vanal vallamajal temale pühendatud mälestustahvel.
19. **115** aastat tagasi **22.02.1896** sündis Õisus graafik ja kunstnik **Märt Laarman**, kasvas Kambjas ja Valgjärvel, töötas 1916-45 eesti keele õpetajana, kunstihariduselt iseõppija, kubistliku suuna esindaja, Eesti puulõike pioneer, viljeles vaba- ja raamatugraafikat, oli kunstikriitik, suvel elas Valgemetsas. Jäädvustanud Põlvamaa maastikke, välja andnud bibliofiilse raamatu „J. Ph. v. Roth. Talvõlaul. Märt Laarmani puulõikekiri“ (1938). Suri 18.04.1979 Tallinnas.
20. **120** aastat tagasi **25.02.1891** sündis Kooraste v. meditsiiniteadlane **Voldemar Vadi**, lõpetas 1918 Tartu Ülikooli, täiendas end Euroopas: Berliinis, Göttingenis, Münchenis, Viinis, Budapestis, Heidelbergis ja Würzburgis, töötas algul arstina, oli 1921-46 Tartu Ülikoolis,

aastast 1934 professor, arstiteaduskonna dekaan 1937-40, 1944-46, ENSV TA akadeemik (1946) NSVL MA korrespondentliige (1945), töid farmakoloogiast, eksperimentaalsest endokrinoloogiast, mudaravist, tuberkuloosi alalt. Suri 5.11.1951 Tartus.

21. **145** aastat tagasi **27.02.1866** sündis Valgjärve koolimajas ajakirjanik ja kirjanik **Georg Eduard Luiga**, suri 20.03.1936 Tallinnas, oli isa juures Valgjärvel õpetaja abi kuni 1887, mil vallandati H. Heine „ebasünda“ värsside lugemise pärast, 1891-1901 töötas Siberis Omski kubermangus köster-koolmeistrina, saatis sealt ajalehtedele kirjatükke väljasaadetuist. Oli ajalehtede „Päevaleht“, „Koit“ toimetaja, koostanud raamatud „Laulud“, „Uued laulud“, „Vägivalla maal“ jt, loonud eestikeelsed sõnad laulule „Lapsepõlve kodu“ („Seal, kus rukkiväli...“)

MÄRTS

22. **75** aastat tagasi **1.03.1936** sündis Tartus **Tõnu Akkel**, majandusteadlane, lõpetas Kanepi 7-kl. Kooli 1950, Raudteetehnikumi ja 1959 TÜ matemaatikateaduskonna, majandusteaduste kandidaat 1972, TÜ n-teadur, oli NL TA Majandusmatemaatika Keskinstituudi Eesti filiaali laborijuhataja, EMMI majandusmatemaatika osakonnajuhataja, Ökonoomika Uurimiskeskuse juhataja ja teadusala asedirektor, 1994-st Eesti Agraarökonoomika Instituudi juhtiv ja vanemteadur. Koostanud matemaatilisi mudeleid ning rakendanud neid põllumajanduses majandi, regiooni ja kogu majandusharu arengu modelleerimisel, üle 50 teadustrükise. B. ETL I.
23. **150** aastat tagasi **13.03.1851** sündis Vana-Kasaritsas **Robert Julius Erlemann**, muusikategelane, Eesti Kirjameeste Seltsi liige, Kanepi kihelkonnakooli kasvandik, Valga Cimze Seminari kasvandik (1871), Kanepi kihelkonnakooli koolmeister ja meeskoori juhataja 1872-88, meeskoori võiduleviija II üldlaulupeol, üldlaulupeo meeskooride üldjuht, viinud meeskoori kontsertreisidele, hiljem töötas Põltsamaal Aleksandrikoolis muusikaõpetajana, suri 6.04.1898 Tartus.
24. **35** aastat tagasi **28.03.1976** suri Tartus pedagoog, geograaf **Elmar Einasto**, sündinud 18.11.1895 Kanepi lähistel, lõpetas Tartu ÕS, oli õpetaja Kaarlimõisas ja Venemaal ning alates 1921. a-st Tartus koolijuht, avaldanud kirjutisi geograafia õpetamisest ja Tartu rahvakoolidest.
25. **30** aastat tagasi **31.03.1981** suri Erastveres maalikunstnik **Elisabet Kurre**, sündinud Rasinal 7.03.1903, pallaslane, maalis lilli, natüürmorte ja portreid.
26. **185** aastat tagasi **4.04.1826** sündis Vastse-Piigastes koolmeister **Ado Trumm**, kes oli (1849-52) koolmeistriks Krootuses ja 1853-89 Vana-Piigandi vallakoolis, kokku 40 aastat pedagoogina. Ta on üles kirjutanud „vana praavuski“ laule, oma käsikirjalised mälestused, mis asuvad Kirjandusmuuseumis, kus on samuti tema poja 500 kirja, tema poeg August oli J. Hurda peres koduõpetajaks. Surnud Tartus 1889.
27. **75** aastat tagasi **4.04.1936** sündis Kanepis **Milvi Jalas-Hirvlaane**, ajaloolane ja kodu-uuriija, DrPh, lõpetanud Kanepi kooli, Põlva keskkooli (ÜG), Tallinna Kultuurharidusala Kooli, Tartu Ülikooli, mille lõpetamisel kirjutanud diplomitöö Kanepi kihelkonna kultuuriloost XIX sajandil, uurinud ülikooli ajalugu ja Kanepi kihelkonna kultuurilugu ning baltisaksa kultuurilugu. Töötanud ülikoolis 20 aastat ülikooli ajalookomisjoni teadusliku sekretärina, teaduse ja kõrgkooli labori juhatajana, vanemteadurina ülikooli ajaloo uurimisel kuni 1996. Koostanud 14 raamatut, sealhulgas 6 Kanepi kultuuriloost. Hurda nim. rahvuskultuuri preemia laureaat. Arvukalt artikleid ajakirjanduses.
28. **65** aastat tagasi **4.04.1946** sündis **Ilse Aigro** Valgjärve raamatukogu juhataja ja Valgjärve Põhikooli saksa keele õpetaja, aktiivne Valgjärve kultuuriloo uurija.
29. **145** aastat tagasi **9.04.1866** sündis Kõllestes koolmeister, koorijuht, seltsitegelane **Aleksander Undritz**, töötas pärast Tartu ÕS lõpetamist Vastseliina kihelkonnakooli juhatajana. Suri 29.09.1933.
30. **120** aastat tagasi **12.04.1891** sündis Kanepi kihelkonnas Kõllestes v. Tinno talus kirjanik **Richard Roht**, kirjandusringkondades hüüdnimega „Võrumaa parun“, proosa- ja lastekirjanik, elanud Tartus, Peterburis, Helsingis, Kroonlinnas, viimases õppis ohvitseride kursustel, osales ajakirjanikuna I maailmasõjas Rumeenia rindel, Vabadussõjas oli staabiohvitser. Kirjanikuna elas Tartus, Berliinis ja Tallinnas, oli abielus Vanemuise lauljanna-primadonna Elli-Põderiga, lahutatud. Kirjutanud loomadest, loodusest, lastest, tema „Tuulemäe sarja“ raamatuid on

inspireerinud kodukant, tema „Vana Võrumaa“ sisaldab hulgaliselt mälestusi kodust. Surnud 22.08.1959, maetud Metsakalmistule.

MAI

31. **130** aastat tagasi **9.05.1881** sündis Vana-Piigastes agronoom ja pedagoog **August Usin**. Õppis Tännasilmas, Puskarus, Kanepi kihelkonnakoolis, Võrus, Pihkvas maamõõdukoolis, Kostromas klassikalises gümnaasiumis, Riia Polütehnikumis agronoomiat, Tartu Ülikooli täienduskursustel, õppereisidel. Oli Krootuse kooli juhataja, Venemaal maamõõtja, 1914-20 õpetaja Eesti Aleksandri Põllumajanduskoolis, Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Kirjameste Seltsi korrespondent ja usaldusmees, ajakirjanik, artikleid „Võru Teatajas“ ja „Elus“. Olnud Võru suurima eraraamatukogu omanik. Tema teene on 100 aastat teeraja alla ununenud Põlva kirikuõpetaja G. A. Oldekopi kalmu leidmine Põlva kalmistul ja Oldekopi väärtustamine.
32. **50** aastat tagasi **18.05.1961** sündis Põlvas **Maive Torop**, Kanepi Gümnaasiumi õpetaja ja logopeed 1987. a-st, aktiivne valla seltsi liige ja matkaja.
33. **180** aastat tagasi **23.05.1831** süttis välgust Kanepi kirik, kiriku puidust osad hävisid tules.
34. **130** aastat tagasi **27.05./15.06.1881** sündis Erastvere v. loomaarst **August Arras**, Kanepi kihelkonnakooli kasvandik, lõpetas 1908 Tartu Veterinaaria Instituudi, oli I maailmasõjas loomaarst ja Peterburi semstvovalitsuse loomaravila juhataja, valitud Eesti Asutava Kogu liikmeks, töötas Eesti Loomatervishoiu Peavalitsuse juhatajana, oli Loomaarstide Koja esimees, põgenes 1944 Rootsi, elas Stockholmis. Arrase juhtimisel pandi Eestis piir pärast I maailmasõda levinud rasketele loomataudidele ja loodi otstarbekas loomatervishoiukorraldus, Eesti Loomaarstide Ühingu auliige, mitmete loomaarstide ühingute asutajaid ja auliige. Avaldanud mälestusi, artikleid, raamatuid. Suri 24.03.1968 Stockholmis.

JUUNI

35. **175** aastat tagasi **10.06.1836** sündis Vastse-Nõos õpetaja, rahvusliku liikumise tegelane ja kirjamees **Johannes Eglon**, õppis Rannus, Tartu Kreiskoolis koos J. Weitzenbergi ja J. Hurdaga, Valga Cimze seminaris. Töötas Rannus, Kanepi kihelkonnakoolis 1859-65, juhatas meeskoori ja õpetas lapsed laulma noodi järgi. Tõlkis seminaris õppides läti keelest K. Valdemars'i "Baltische, namentlich Livländische Bauer-Zustände" 1862 eesti keelde, mille eest mõisnikud andsid ta 1865 kihelkonnakohtusse. Eglon vallandati, viidi vangi Võru sillakohtusse, 8. päeval kogunes Kanepi rahvas kohtumaja ümber ja nõudis vabastamist. Erastvere mõisa parun von Ungern-Sternbergi eestkostmisel sai vabaks. Lahkus Kanepist, töötas Vändras klaasivabriku koolis 1865-66, Vändra kurtummade koolis õpetajana ja juhatajana. Kogus Kanepi ümbruse rahvalaule, koostas lauliku "Wõrroma väike laulu-sõper", "Wiinakoda ja waenuoda", „Põdra Toomas“. Õpetas August Weizenbergile saksa keelt. Suri 6.02.1908 Vändras, maetud Vändra kalmistule. R. Põldmäe on kommenteerinud tema kirju sõbrale Juhan Weitzenbergile.
36. **225** aastat tagasi **10.06.1786** suri Saksamaal Lichtenfelsis vennastekogulane ja hernhuutlik kirjamees **Christoph Michael Königseer(hör)**, sündinud 23.03.1723 Saksamaal Kõningsee linnas, pärast vennastekogudusega liitumist saadeti Baltimaadele koduõpetajaks, 1764-70 töötas Erastvere mõisas, osutas rahvale arstiabi ja juhatas Erastverest Kagu-Eesti vennastekoguduste ringkonda, kasvas Erastvere paruni järeltulijaid hernhuutlikus usus, koostas koos abilistega eestikeelse vennastekoguduse liturgjaraamatu (1861). Kanepi kirikukroonikas märge hernhuutliku liikumise kohta, et neil olnud kihelkonnas kaks palvemaja, üks Karaskis Juusa talu maa peal, mis olevat ehitatud juba 1794, teine Erastveres.
37. **25** aastat tagasi **15.06.1986** suri keraamik **Annes Varjun**, sündinud 18.08.1907 Valgjärvel.
38. **110** aastat tagasi **26.06.1906** sündis Hargla v. **Emilie (Milla) Johanna Loit-Leib**, töötas pärast Sindi ministeeriumikooli lõpetamist Sindi linavabrikus 12 aastast 12 tundi päevas, ilmasõja ajal tuli Võrru tädi Ella Franki-Loidi poodi müüjaks, laulis „Kandle“ kooris, mängis operetis „Silva“, sõbrunes Elli Pöder-Rohuga, 1930-36 töötas Erastvere vanadekodus, abiellus 1935 Ants Leivaga. Osales Kanepi Naiskodukaitse ja Punase Risti; Naisseltsi ning Kanepi Laulu Seltsi tegevuses, rahvaülikoolis ja näiteseltskonna tegevuses. 1940. töötas Kanepi majandusühisuses müüjana, oli 1949-50 Kanepi külanõukogu esimees, töötas täitevkomitee põllumajandusosakonnas, oli Kanepi Tarbijate Kooperatiivi esimees, Kanepi söökla juhataja. Viimati töötas Otepää haigla raamatupidajana. Suri 12.11.1972 Võrus.

39. **70** aastat tagasi **27.06.1941** sündis Kalinini oblastis Zaitsevo külas näitleja **Marje Metsur**, kelle vanavanemad rändasid XIX-XX sajandi vahetusel Kanepi kandist Venemaale, tagasi tuldi 1940-ndatel aastatel, õppis Erastveres ja Võrus, lõpetas 1965 Tallinna Konservatooriumi lavakunstikateedri ja sai Linnateatri näitlejaks, teatri asutajaliige. Menukas näitleja tänaseni.

JUULI

40. **55** aastat tagasi **3.07.1956** sündis Valgas **Ele Kõiv** (a-ni 1984 **Paltsepp**), lõpetas 1980 TPedI joonistamise ja käsitöö erialal, töötab alates 1980. a-st Kanepi Kk/G käsitöö, joonestamise ja kunstiõpetajana, juhendanud ka rahvatantsurühmi koolis ja seltsimajas, õpilaste matkajuht, korraldanud õpilaste edukaid käsitöönäitusi, projektijuhina kaasanud Kanepi kihelkonna põhikooli käsitöölaagrisse „Pärandkultuur“, projektijuht Kanepi kooli ajaloo väljaandmise finantseerimisel, juhendanud Kanepi ÕM tööd. Kanepi seltsimaja pensionäride ja noorte käsitööringi juhendajana viinud läbi mitmeid edukaid kursusi ja käsitöönäitusi.
41. **135** aastat tagasi **14.07.1876** sündis Erastvere v Kuldijüri t. **Kondrad Arras**, põllumeeste juhte. Õppis Erastvere vallakoolis, Kanepi kihelkonnakoolis 1888-91, põllumees isatalus 1900. a-st, tegev Kanepi LMS, Kanepi Põllumeeste Seltsi juhatuse liige ja esimees 1906-12, Kanepi Masinatarvitajate Ühisuse asutaja ja esimees 1919-st, tegev Võru Põllumajanduse Seltsis ja Võru ja Kärgula Kaubatarvitajate Ühisuses, Erastvere Põllumeeste Kogu asutaja ja esimees, Võrumaa põllumeeste esituse juhatusel liige, Erastvere Ühispanga nõukogu esimees 1923. a-st, Erastvere Kartuliühisuse esimees 1926. a-st, Kartuliühisuste Liidu nõukogu liige 1923-27, Erastvere vallavolikogu liige 1902-24, Erastvere vallakohtu esimees 1906-15, Võru maavalikogu liige 1923-29. Poliitiliselt Põllumeeste Kogud. Asutava kogu liige. Surnud Kuldi-Jüri talus 30.10.1930, maetud Kanepi Mäe kalmistule. Tema hauasambal on tekst: „*Need kirjad raiutud kivile tööst ühisest kõnelgu Eestile ja sõprades, kes rõõmuga tööd seda tahavad jatkata.*“
42. **115** aastat tagasi **18.07.1896** sündis Võrus **August Hermann Tina**, koolmeister, õppinud Erastvere vallakoolis, Kanepi kihelkonnakoolis, Võru linnakoolis, täiendanud end õpetajate edasiharimise kursustel Tartus, muusikakursustel, lõpetas Tallinna Kolledži 1929. Võtnud osa I maailmasõjast ja Eesti Vabadussõjast 1918-1920. Oli 1920-1930 Kooraste v. Jõksi algkooli õpetaja, 1930—1931 Kasaritsa v. Kolepi algkooli juhataja, 1931.a-st Kooraste v. Kaagvere algkooli juhataja ja hiljem Jõksi algkooli juhataja. Tegutsenud Kanepi Laulu ja Mängu Seltsis, Tuletõrje ja Õpetajate ühinguis, olnud Jõksi Karskustoimkonna laulukoori asutajaks ja juhatajaks 1926-29, Kaagvere Lugemisringi esimees, kohalike organisatsioonide näitejuht ja näitleja, K.L. Kooraste Kompanii õppepäälük, sanitaarpäälük, Noorkotkaste Kaagvere haukapere vanahaugas, E. Karskusliidu ja looduskaitse usaldusmees. Kogunud hulgaliselt koduloolisi andmeid muuseumidele, kirjutanud mälestusi, tuletõrje kuldmärgi kavaler ning Eesti Rahva muuseumi aukorrespondent. Surnud Võrus 4.11.1989, maetud Ala kalmistule.
43. **120** aastat tagasi **19.07.1891** sündis Sindis (**Ella-Therese**) **Elli Põder-Roht** (1929-38 Stukis, a-st 1938 Astur), laulja ja lavastaja. ENL (1940) ja ETÜ liige (1962), vanemad veskipidajad Utital, lõpetas 1912 Tartu Puškini nim. Gümnaasiumi, 1917 Peterburis keeltkursused, õppis, laulmist 1913-17 Peterburi Konservatooriumis. A. Maikovi juures, täiendas end näitlemise alal 1922 Berliinis O. Gzovskaja ja V. Gaidarovi studios ning laulu alal A. Fohströmi juures. Oli 1922-34 “Vanemuise” operetisolist ja -lavastaja, esines külalisena “Estonias”, Narva Teatris ja “Sädemes”. Esinenud kontserdilauljana (ka välismaal) ja kabarees. Oli 1919-29 abielus kirjanik R. Rohuga ja 1929-38 “Vanemuise” asjaajaja Harald Stukisega. Tähtsamad rollid: L: Kollo *Olly-Polly* (1929), Kalmani *Silva* (1928), *Mariza* (1930) ja *Tsirkusprintsess* (1931, Fedora), Benatzky *Kolm musketäri* (1932), Tsaikovski *Jevgeni Onegin* (1934), Stoltzi *Meedi* (1935), Hanna Glavari (Lehari “*Lõbus lesk*”, 1922), *Juliette* (Nelsoni *Kõrgus lõbutseb*, 1922), *madame Pompadour* (Falli *Madame Pompadour*, 1923), Nõmmelill (Planquette’i *Corneville’i kellad*, 1924), Marion (Bromme *Marion*, 1925), Dolly (Arnoldi ja Bachi *Dolly*, 1927), Sonja (Lehari *Tsareevits*, 1928), Jutta (Kalmani *Hollandlanna*, 1929, ka lavastaja), Kristel (Zelleri *Linnukaupleja*, 1931), Laya ja Susanne (Abrahami *Havai Lill*, 1932, ka lavastaja), Linda (Vaiguri *Kraavihallid*, 1935). B. E. Türk. Sinilindu püüdmäs (1964), ETBL, suri 11.12.1969 Kanepi k/n Heisris Mustjärve ääres, maetud Tartusse.

44. **30** aastat tagasi **23.07.1981** suri Tallinnas mikrobioloog ja mükoloog **Väino Lasting**, Kanepi kooli kasvandik, töötas Sakus Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse Instituudi teadurina, Sündinud Kanepis 10.08.1929. Maetud Kanepi Ala kalmistule.
45. **135** aastat tagasi **27.07.1876** sündis Mäe-Peratsjärve t. Kooraste v. põllumees, sõjaväelane ja riigikaitsetegelane **Joonas Loot**, õppis Koorastes ja Kanepi kihelkonnakoolis, teenis Vene sõjaväes 1899-1906, osales allohvitserina Vene-Jaapani sõjas, sai haavata ja ülendati lipnikuks, I maailmasõjas ohvitserina, Eesti Vabadussõjas leitnandi ja kaptenina, tegevteenistuses kuni 1925. a-ni, põllumees kodutalus, sõjaväes tegev Ohvitseride Kogu juhatuse liikmena, K L Kanepi malevkonna pealik 1925. a-st. Autasud: Vene sõjaväest 3. ja 4. järgu Georgi Rist, K L 5. kl. Kotkarist, 3. kl. Valgerist, Eesti ja Läti Vabadussõja mälestusmärgi kavaler. Kogu perekond represseeriti.
46. **35** aastat tagasi **30.07.1976** suri Tallinnas teleajakirjanik ja publitsist **Valdo Pant**, maetud Metsakalmistule. Sündinud 21.01.1928 Valgjärve v., õppis Tartu ÕS, 1944 mobiliseeriti Saksa sõjaväkke, oli alates 1948 Eesti raadio ja 1966. a-st Eesti Televisiooni reporter ja kommentaator, „Päevakaja“, „Rameto“ jt. saadetes osaleja, elutööks kujunes saatesari II maailmasõjast „Täna 25 aastat tagasi“ (1966-71, 313 saadet). Kirjutanud näidendeid, kuuldemänge ja filmistsenaariume, Saverna raamatukogu on jäädvustanud tema mälestust. Pikajärve mõisa/Canterville lossi pargis on talle püstitatud mälestuskivi.

AUGUST

47. **90** aastat tagasi 6.08.1921 sündis Valgjärvel pedagoog ja haridusjuht **Kalju Aigro**, Nõo keskkooli arendaja aastatel 1949-82.
48. **85** aastat tagasi **15.08.1926** avati Kanepis Vabadussõja ausammas, kavandi autor ja töö teostaja oli Kõllestest pärit Tallinna skulptor **Aleksander Jannes**. Samba avas teedeminister **August Kerem** ning pühitses õpetaja **Manivald Heinam**. Ausamba ümber kujundas pargi Kunnu talust toodud puude ja põõsaste istikutega kaitseliitlane **Artur Pähn**, parki hakati edaspidi nimetama Ausamba platsiks. Sellel kohal on asunud esimene puust kirik koos matmispaigaga.
49. **155** aastat tagasi **20.08.1856** sündis Kaagvere külas Musta talus **Liisa Pettai-Kann**, kuulsa tenori Hans Kanni abikaasa, aktiivne seltsielu tegelane, Eesti Aleksandrikooli Kanepi naiste abikomitee aseesinaine ja esinaine, esimene naiskõneleja Kanepi kihelkonnas pidude eel, laulja ja koorilaulja. Nad andsid kõigile oma 6 lapsele hea hariduse.
50. **115** aastat tagasi **30.08.1896** sündis Aleksandri v. pedagoog, ühiskonnategelane ja kirjamees **Paul Mitt**, õppis Väimelas, Võrus ja Tartus, sai õpetajakutse, hiljem lõpetas Tartu Ülikooli. Oli õpetajaks mitmel pool Võrumaal, Kanepis 1940.41, 1941-43 oli vangis, seejärel koolijuhataja ja keskkooli direktor Räpinas ja Abjas, Räpina laulupeo korraldajaid, Räpina Vabadussõja mälestussamba komitee esimees. Avaldas artikleid ja jutukogumiku. Suri 10.01.1969 Tallinnas, maetud Räpina kalmistule.

OKTOOBER

51. **100** aastat tagasi **1.10.1911** sündis Kanepi kihelkonnas Kõllest v. Otsa t. **Heinrich Mark**, jurist ja haridustegelane, Eesti Vabariigi eksiilvalitsuse viimane peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes. Õppinud Karaskis, Kanepi kihelkonnakoolis, Võru ÕS, Tartu ÕS, lõpetanud 1938. a. TÜ õigusteaduskonna, töötas algkooli õpetajana ja advokaadina. Kuulus 1939.a-st alates Tartu linna volikokku, oli selle liberaaldemokraatliku rühma sekretär, ühtlasi prof. J. Tõnissoni usaldusmees. Riigivolikogu valmistel organiseeris kommunistidele rahvusliku vastasrindede ja kandideeris ka ise, kõrvaldati nimekirjast ja kuulutati rahva vaenlaseks, (vt. “Rahvaleht” nr.160 11.07.1940), põgenes 1943. a. purjepaadiga Soome. Oli Eesti Büroo üks organiseerijaid ja pagulasajalehe “Malevlane” toimetaja. 1944. a. edasi Rootsi, alustas eesti koolide organiseerimist, töötas Riikliku Välismaalaste Komisjoni assistendina, külastas eesti laagrikoole üle Rootsi. Eesti Komitee koolitoimkonna asutajaid ja selle esimees 1945-1956, alates 1954. a. Eesti Komitee büroojuhataja, abiesimees, auesimees. Oli üks Eesti Rahvuskogu asutajaid ja ERN-i peasekretär 1951-1979, üks Eesti Liberaal-Demokraatliku Koondise asutajaid ja abiesimees, Eesti Karskuskomitee asutajaid ja selle esimees, EÜS “Veljesto” liige. 12.1.1953 oli Heinrich Mark Eesti Vabariigi riigisekretär eksiilis, sellelt kohalt määrati 1971 Vabariigi eksiilvalitsuse koosseisu peaministri asetäitjaks, alates 1.3.1990-8.10.1992 oli peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes, esines

deklaratsiooniga Eesti Vabariigi Riigikogus ja andis Presidendi institutsiooni 8.10.1992 Kadriorus üle President Lennart Merile. Surnud 2.8.2004 Stockholmis. Tartu rahu 85. aastapäeval 2005 esitleti tema elutööd, 1720-leheküljelist raamatut „Töotan ustavaks jääda...” Eesti Vabariigi valitsusest 1940-1992. 1.10.2008 avati Otsa talus Riigikantselei poolt Heinrich Margale pühendatud mälestuskivi.

52. **115** aastat tagasi **10.10.1906** sündis Kanepi lähedal Moona metsavahitalus kunstnik **Alfred Kongo**, elas Jõksi järve kaldal Järve talus, õppis Kanepi kihelkonnakoolis, lõpetas Otepää Gümnaasiumi, Pallase kunstikooli 1940, olnud Tartu Kunstiinstituudi ja kunstikooli õpetaja, teeneline kunstnik (1977), Konrad Mäe medali laureaat (1985). Maastiku- ja lillemaalija. Surnud 31.12.1990 Tartus, maetud Kanepi Mäe kalmistule.
53. **130** aastat tagasi **14.10.1881** sündis Erastvere v. Lutsu t. koolmeister **Robert Oja** (“Kooli Robi”), õppis Koigera külakoolis, Kanepi kihelkonnakoolis, Võru linnakoolis ja Jõhvi gümnaasiumi pedagoogilises klassis, hiljem täiendas end kursustel. Olnud Erastvere Suureküla algkooli juhataja aastakümneid alates 1901. aastast, Kanepi LS juhtivaid tegelasi, Erastvere Ühispanga asutajaid ja kõigi Erastvere seltside ja ühingute aktiivne tegelane. Võtnud osa I maailmasõjast ja viibinud Austrias sõjavangis Surnud Erastveres 3.10.1955, maetud Mäe kalmistule.
54. **145** aastat tagasi **17.10.1866** sünd. Erastvere Rebase t. põllumees **Kusta Kongo**, avaliku elu tegelane. Õppinud Erastvere vallakoolis, Kanepi kihelkonnakoolis, tegutsenud Erastvere vallavalitsuses, kohalikes põllumeeste seltsides, vangistatud 1905. a. karistussalklaste poolt, 1914. a. pastor von Falki kaebusel laulupeo lõpusõnas avaldatud rahvuslike mõtete pärast ja 1917. a. seisnud enamlaste „surmanimekirjas“. Alates 1891. a-st olnud Kanepi Lauluseltsi juhatusel liige, kauaaegne esimees ja abiesimees 1908-24, seltsimaja ümberehitajaid 1924, laulupidude korraldajaid, valitud seltsi auliikmeks, Erastvere Põllumeeste Kogu esimees, Isamaaliidu Erastvere osakonna juhatuse liige.
55. **145** aastat tagasi **17.10.1866** sündis Kioma v. koolimees **David Roht**, kirjanike Richard Rohu ja Valev Uibopuu ema lell, lõpetanud Võru linna algkooli ja Tartus Jüri kirikukooli ning Tartu ÕS (1887), oli alates 1887. a.-st Kanepi kihelkonnakooli õpetaja ja juhataja (1892-1927), 1904. a. on „*Kanapäa kihelkonna kooliõpetaja D. Roht kasuliku töö eest rahvahariduse põllul kõigekõrgemalt poolt isiklikult aukodanikuks nimetatud*“. Hoolsa ja tulemusrikka koolitöö kõrval on D. Roht ligi 30 aastat muusikakooris kaasa töötanud, edendanud aiandust ning mesindust ja tegutsenud muudel seltskondlikel aladel. Suri 14.04.1934, maetud Mäe kalmistule. Tema hauasambal on tekst: „*Siin sadam, kus randunud elulaev ja unustud kurbus ning valu, vaev*“.
56. **35** aastat tagasi **29.10.1976** suri Torontos prosaist, luuletaja, näitekirjanik ja maalikunstnik **Evald Johannes Voitk**, sündinud 27.08.1907 Valgjärve v., õppis Kammeris; Tartus HTG, „Pallases“, tegutses ajakirjanikuna Valgas, Tallinnas. Ilmunud 2 luulekogu, näidendeid.
57. **185** aastat tagasi **30.10.1826** sündis Sangastes **Karl Treffner**, Kanepi kihelkonna koolmeister (1843-52), köster Treffneri vennapoeg, pärast töötas 1852-60 Halliste köstrina ja kihelkonnakooli õpetajana, seejärel oli Taagepra ülemise veski mölder. Tema vend Johann oli abielus Erastvere mõisavalitseja tütre Julie Hammeriga, mistõttu tema tulek Kanepisse oli loogiline, ta võis siin ka ise õppida. Teda meenutab soojalt kujur August Weizenberg. Surnud 22.01.1902, maetud Lätimaale.

NOVEMBER

58. **140** aastat tagasi **2.11.1871** sündis Jõksi k. Käiso-Petri talus **August Kүүn**, teist põlve koolmeister (raamatu koostaja isapoolse vanaema vennapoeg), lõpetas Jõksi vallakooli, Kanepi kihelkonnakooli ja Võru linnakooli kooliõpetaja kutsega, valiti 1890 ainsa kandidaadina Vana-Piigandi vallakooli koolmeistriks, kus töötas 35 aastat, kogu elu samas koolis, koostas kooli ajaloo. 1894. a. liideti kooliga suletud Erastvere mõisakooli ja Heisri kooli õpilased. Ta oli kooli viimane juhataja, seejärel 1925 lõpetas kool oma tegevuse. Tema tütar Õie Hermiine Kүүn-Harju on sündinud Piigandi koolimajas, oli staažikas Kanepi kooli õpetaja. Uma Lehe toimetajana töötab August Kүүni järeltulija neljandast põlvest Ülle Harju, Õie Harju poja Toivo tütar. A. Kүүn suri 4.07.1938 Kanepis, maetud Ala kalmistule.
59. **80** aastat tagasi **20.11.1931** sündis Võrus **Ülo Leib**, omavalitsustegelane, kultuuri- ja muusikajuht, fotograaf. Lõpetas Põlgaste kooli, õppis 1946-49 Võru keskkoolis,

represeeritud, lõpetas 1965 Maanoorte Keskkooli. Töötas Kanepi Kk kehalise kasvatuse ja muusika õpetajana, juhendas fotingi, puhkpilliringi, oma orkester mängis kooli 160. aastapäeval rongikäigus, töötas Kanepi kultuurimaja juhatajana ja ringide juhina 1959-60. Kanepi oli üks vabariigi paremaid kultuurimaju, töötas üle 20 taidlusingi. Jüriöö ülestõusule pühendatud vabaõhuetendusel olid vabariigist kohal mitmed ajakirjanikud ja fotomehed. 1965-76 oli Kanepi külanõukogu esimees, samal kohal kuni vallavanemani töötas ka aastatel 1982-93. Vahepeal oli 1976-82 Erastvere hooldekodu direktor.

60. **90** aastat tagasi **22.11.1921** suri Tallinnas 84-aasta vanusena esimene eesti kujur **August Ludwig Weizenberg**, sündinud 6.04.1837 Ritsike kõrtsis Kanepi lähedal, õppis Kanepi kihelkonnakoolis, töötas Erastvere mõisas tislerina, siirdus 1862 Frankfurti puunikerdust õppima, õppis skulptuuri Münchenis, Berliinis, Viinis, Peterburis ja Roomas. Tuntumad tööd „Koit“, „Hämarik“, „Kalev“, „Linda“ jt ning „Lootus“ Kanepis. Kirjutanud näidendeid, loonud ligi 100 viisi. Tema põrm toodi rongiga Tartusse ja matused olid suureks rahvuslikuks sündmuseks. Maetud Tartu Maarja kalmistule õdede platsile, kus on tema enda valmistatud Kaitseingli kuju koos ema pronksist bareljeefiga.
61. **105** aastat tagasi 25.11.1906 sündis Kõlleste v. kauaaegne (1937-74) Räpina kirikuõpetaja **Johannes Sild**. Õppis Kanepis, Tartus, lõpetas ülikooli usuteaduskonna 1936. Suri 19.01.1974, maetud Räpina Ristipalo kalmistule.

DETSEMBER

62. **95** aastat tagasi **4.12.1916** sündis Karaskis Ülejõe t. pedagoog ja haridustegelane **Elmar Loodus**, õppis Karaski algkoolis, lõpetas Karilatsi kõrgemas algkoolis 6 klassi, läks ametit õppima Tartusse Villem Kuusloo pagaritööstusse, ametieksamiks õppis Tartu Tööstus- ja Majandusõpilaste Koolis, 1940 lõpetas Õhtugümnaasiumi ja 1953 töö kõrvalt Tartu ÕI ja T PedI geograafia osakonna. 31.08.1948 määrati Põlva 7-kl. Kooli juhatajaks, oli Põlva keskkooli asutaja 1.09.1950. a., määrati 1.10. Põlva rajooni esimeseks haridusosakonna juhatajaks, seejärel vastloodud Tartu oblasti haridusosakonna juhatajaks. 25.05.1953 likvideeriti oblast ja ta suunati poistekooli Tartu I kk. (HTG) direktoriks alates 1954. õ-a. pärast seda töötas pikka aega Tartu linna haridusosakonna juhatajana, isegi insuldi järel 1972 töötas veel 13 aastat pedagoogilisel põllul. (Koit 2000 21.10. M. Hirvlaane. Elmar Loodus - Põlva kk esimene direktor ja esimene rajooni haridusosakonna juhataja). Surnud 1.4.2001 Tartus. Maetud Uue-Raadi kalmistule.
63. **60** aastat tagasi **5.12.1951** suri Tallinnas laulja ja pedagoog **Tenno Vironi (Jaan Tenno)**, sündinud Kõlleste v. 11.07.1887, õppis Moskva Ülikoolis astronoomiat ja muusikakursustel laulmist, täiendas end Itaalias, Rootsis ja Pariisis laulu alal. Oli põhiliselt kontsertlaulja, ka külalislaulja „Estonias“. Rajas oma laulustuudio Tallinnas, avaldas hääleseade õpiku.
64. **20** aastat tagasi **18.12.1991** suri Tallinnas keemiadoktor, akadeemik **Oskar Kirret (Kirp)**, sündinud 27.11.1909 Kooraste v., lõpetas 1936 Tartu Ülikooli, täiendas end Saksamaal, töötas Tallinna Tehnikaülikoolis, juhtis 1944-60 ENSV Tööstuse Teadusliku Uurimise Keskinstituuti ja Energeetika Instituuti, oli õppejõud Tallinna Polütehnilises Instituudis ja Tallinna Pedagoogilises Instituudis, 1960-78 Keemiainstituudi direktor, seejärel samas laborijuhataja. Uurinud ka Eesti maavarasid. Avaldanud üle 200 teadustrükise.
65. **130** aastat tagasi **21.12.1881** öösel vangistati Tamme koolmeister ja vallakirjutaja, Kanepi meeskoori laulja **Märt Vares** pastor G. v. Holsti valesüüdistuse alusel kahtlustatuna atentaadis v. Holstile. M. Vares elas Kiltrel Vanatares, vangistama tuldi tegelikult rahvusliku liikumise suurtegelast Märta Mitti. Kuna teda ei leitud, pidasid sandarmid sobivaks ka tema mõttekaaslase rahvusliku liikumise ettevõtmistes vangi viia. Õnneks oli Miti poeg jõudnud peita M. Vares kirjavahetuse H. Treffneri ja C. R. Jakobsoniga, said kätte vaid A. Danieli pilkelaulu Holsti kohta. Ka Vares kohta tehti laul: „*Holst om kavalusest sängin, Vares vaene Võron vangin.*“ M. Vares vabanes vanglast alles 2.04.1882, koolmeistri kohast jäi ilma, tema võttis oma kaitse alla Kähri õigeusu papp ja Vares töötas õigeusu kiriku kihelkonnakoolis mõnda aega, pärast lahkus Tartusse, kus avas raamatukaupluse. Surnud 24.12.1915 Tartus, maetud Tarvastu kalmistule. Temast on kirjutanud J. V. Veski oma „Mälestuste raamatus“ (1974) ja V. Paatsi on trükki toimetanud ajakirjas „Tuna“ M. Varesse mälestused.
66. **215** aastat tagasi **29.12.1796/9.01.1797** sündis Pihkvas Võrumaalt Joosu ja Hurmi mõisast pärinev maadeuurija **Ferdinand von Wrangell**, (1798 pantis v. Helmersen oma Põlgaste

pärusmõisa külge kuuluva Hurmi karjamõisa kaptan Wrangellile, F. v. Wrangelli isale). Admiral F. von Wrangell oli ümbermaailmasõitja, Kirde-Siberi uurija, vene kolooniate kindralkuberner Alaskal, Vene mereminister ja Mereministeeriumi Õpetatud Komitee president, paljude seltside, ülikoolide ja akadeemiate auliige. Tema nime kannavad saar Põhja-Jäämeres, mägi, linn Alaskal, indiaani suguharu ja Eestis Roela Põhikool Virumaal. Tema teaduslikku pärandit tutvustab admiral 200. sünniaastapäeva puhul ilmunud raamatusari "FvW in itinere", millest on ilmunud 5 raamatut (neist 2 koostanud M. Hirvlaane). Surnud 25.05.1870 Tartus, maetud Viru-Jaagupi kalmistule.

Muid ajaloolisi ja kultuuriloolisi sündmusi

67. **310** aastat tagasi **30.12.1701** (kehtiva vana rootsi kalendri järgi) toimus Põhjasõja Erastvere lahing Magari küla väljadel, oluline lahing Põhjasõjas, kus vene väed saavutasid võidud rootsi vägede üle. Lahingupaik on tähistatud mälestuskiviga ja lahingu skeemiga.
68. **205** aasta eest **1806** sündis Võrus August Weizenbergi isa **Jaan Weitzenberg**, surnud 1846.
69. **200** aasta eest **1811** avaldati Tartus Grenziuse trükikoja kalendris praost Rothi "Talvelaul", mis tänapäeva kirjandusteadlased on üle andnud G. A. Oldekopi autorsusse.
70. **175** aasta eest **1836** suri August ja Juhani Weizenbergi vanaisa – priiuskirja saanud Kärсна **Andres Weitzenberg**, vanaema Kattri jäi elama Juhani vanemate juurde.
71. **150** aasta eest **1861** ilmus luuletaja **Juhan Weitzenbergi** satiiriline luuletus "Vana hopmanni Nutulaul Mõisavalitsust käest ära andes Jürripäeval 1861".
72. **140** aasta eest **1871** asutati Eesti Aleksandrikooli (EAK) abikomitee Kanepis, juhatajaks valiti Märt Mitt Tamme vallast. Kanepi kihelkond oli rahakorjamiselt ühe elaniku kohta 2. kohal kogu Eesti kihelkondade seas (23,6 kop.) Aastatel 1871-1883 koguti Kanepis 2779 rbl, Põlvas 216 rbl (kogu Võrumaa 5230 rbl).
73. **120** aasta eest **1891** valmis August Weizenbergil kipsist büst, mida tuntakse nimetuse all "Onu portree", mis kujutas ta lelle, Juhani ja Peeter Weizenbergi isa Gustavit -, „Hospodi Kustat“, kes oli ka asendanud Augustile isa, kuna ta enda isa suri väga noorelt.
74. **135** aasta eest **14.06.1876** peeti Eesti Aleksandrikooli peakomitee ja abikomiteede koosolek Kaarlimõisas uues koolimajas. Kontserdil esinesid **Kanepi meeskoor** ja Vanemuise laulukoorid.
75. **130** aasta eest **19.06.1881** olid Eesti seltside 19 saadikut Peterburis vastuvõtul keiser Aleksander III juures, nende hulgas ka Kiltre talu peremees ja seltsitegelane **Mart Mitt** Tamme vallast, anti üle talurahva palvekirjad talurahva, eriti koolide olukorra parandamiseks ja mõisnike omavoli lõpetamiseks.
76. **125** aasta eest **15.03.1886** ilmus ajalehes „Sakala“ esimene teade Karste koolimajas tegutseva raamatukogu korraldatud näitemüügi kohta, allkirjaks pseudonüüm Põhjandi=Paul Undrits. Raamatukogu on asutatud enne 1866. aastat.
77. **125** aasta eest **15.04.1886** andsid Kooraste lauljad Savi talus Kanepi LS heaks kontserdi ja etendasid näitemängu „Kroonu onu“ („Valgus nr. 18 1886)
78. **125** aasta eest **12.05.1886** ilmus ajalehes „Olevik“ teade, et „*Kanapäi tütarlaste kihelkonnakooli asutamiseks on keegi sureja hulga raha annetanud, mida nüüd intressidega kokku 4000 rubla olla. Raha eest kavatsesid aga vaestemaja ehitada*“.
79. **110** aasta eest **1901** ilmus Jurjevis Hermanni kirjastuses. kujur A. Weizenbergi raamat "Vaatlused ja kõned" ja näidend "Õnn ja töö".
80. **105** aasta eest **1906** alustas tegevus **Adele Leisi III** järgu tütarlaste erakool köstrimajas.
81. **95** aasta eest **1916** ilmus Tallinnas kujur A. Weizenbergi näidend "Sooharimine ja südameharidus" Ploompuu kirjastuses ja "Veikesed vaatlused kodumaa väljadel" ja Weizenbergi viisistatud ja koostatud "Kümme laulu", peamiselt Anna Haava luuletekstidele.
82. **90** aasta eest **1921** asutati Erastvere mõisa masinatarvitajate ühing, 19 liiget, rehepeksu garnituur, 2 tuulamismasinat.
83. **90** aasta eest **1921** asutati Erastvere Koigera ja Erastvere Suurküla rehepeksumasina tarvitajate ühing.
84. **90** aasta eest **1921** asutati Erastvere kartuliühing.
85. **90** aasta eest **1921** asutati Valgjärve turbaühing.
86. **90** aasta eest **1921** asutati Erastvere tööliste ühing ja Kooraste maatameeste ühing.
87. **90** aasta eest **1921** asutati Kanepis Võrumaa möldrite ühing.

88. **90** aasta eest **1921** asutati Pikkjärve masinatarvitajate ühing, 27 liiget.
89. **90** aasta eest **1921** asutati Kanepi Õpetajate Ühing 21 liikmega.
90. **90** aasta eest **1921** asutati Põlgaste Rahvaraamatukogu Selts
91. **90** aasta eest **1921** võeti vallanõukogu otsusega muistne nimi Kõllestest uuesti kasutusele.
92. **90** aasta eest **1921** sündis hüdroloog **Lembit Esko**, surnud 18.1.1977 Võrus, maetud Kanepi Mäe kalmistule.
93. **90** aasta eest **24.09.1921** avati kujur **August Weizenbergi** tööde näitus Tallinnas Provintsiiaalmuuseumis.
94. **85** aasta eest **20.07.1926** alustas Erastvere mõisahoones tegevust psühhokroonikute hooldekodu 32 hoolealusega, juhatajaks oli 10.09.1925 määratud **Richard Lehtmets**, kes töötas sellel ametikohal 1940. aastani.
95. **85** aasta eest **1.04.1926** alustas tegevust **Erastvere Ühispank**, natsionaliseeritud 1941
96. **80** aasta eest **21.09.1921** asutati **Kanepi Vabatahtlik Tuletõrje** (Selts) Ühing Seltsi 10. aastapäeva puhul ilmus A. Leiva koostatud brošüür "Pilte Kanepist. Kanepi VTS 10-ne aasta (16.10.1921-16.10.1931). Kümne aasta tegevuse järel oli iga 6. Kanepi ja ümbruse elanik tuletõrje seltsi liige.
97. **65** aasta eest **1946** sügisel lasti julgeoleku poolt õhku **Vabadussõja mälestussammas** Kanepis.
98. **55** aasta eest **1956** veeti ära KGB poolt lõhkamisel küljelivajunud Vabadussõja mälestussammas traktoriga kooli heki taha ja alus lükati tiiki.
99. **40** aasta eest **20.07.1971** lõppesid 4 nädalat kestnud arheoloogilised väljakaevamised Juudalinna tarandkalmel Põlgastes.
100. **40** aasta eest **20.07.1971** toimus Intsikurmus **Lõuna-Eesti segakooride laulupäev**, millest võttis osa 152 kollektiivi 5536 esinejaga, aujuht ja üldjuht oli Gustav Ernesaks. Osales ka Kanepi segakoor.
101. **20** aasta eest **21.07.1991** korraldati Kanepis kodukandipäev, ettekanded peeti spordiplatsil, kus pidi esinema ka 92-aastane Gustav Lind. Kanadast tõi M. Hirvlaane tagasi Erastvere Perenaisteseltsi lipu, mida demonstreeriti käsitöönäitusel koolimajas.
102. **20** aasta eest **21.07.1991** toimus Kanepi kodukandi päev: äratusmäng, kontsert-jumalateenistus, esines L. Sarapuu ansambel, käsitöönäitus Kanadast tagasitoodud Erastvere Perenaiste Seltsi lipuga, kontsert ja kõnepidamistega (Ü. Leib, M. Hirvlaane, G. Lind Spordiplatsil, simman Erastvere pargis.
103. **20** aasta eest **19.08.1991** möödusid Kanepist Tartu-Võru-Luhamaa teed mööda Pihkva soomusmasinad Tallinna peale. Ärev olukord. 21.08.1991 vastasid Kanepi ja Põlva mehed, üleskutsele ja tõttasid Tallinna Toompead ja telemaja kaitsma. 22. augustil lahkusid soomusmasinad Tallinnast möödudes Kanepist tagasiteel Pihkvasse mööda Võru-Luhamaa magistraali.
104. **20** aasta eest **19. detsembril 1991** sai Kanepi vald tagasi valla õigused, seni külanõukogu esimehena töötanud Ülo Leivast sai vallavanem Jüri t. 2 asuvas külanõukogu/vallamajas, rendipinnal.
105. **15** aastat tagasi **6.03.1996** korraldasid ÕES, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Akadeemiline Ajakirjanduse Seltsi Kirjandusmuuseumis "190 aastat eestikeelset ajalehte" ettekannetega J. Peegel, T. Tannberg, M. Hirvlaane jt. Näitus esimeste ajalehenumbrite koopiatega. Ilmus hulgaliselt artikleid ajalehtedes ja ajakirjades paljudelt autoritelt. Ettekanne ilmus ÕES aastaraamatus.
106. **15** aastat tagasi **7.07.1996** tähistati Jõksi järve ääres laululaval Kanepi laulupäevaga kodukandi päeva. Lehes ilmus valla poolt tänapäevane lehekülg Kanepist.
107. **15** aastat tagasi **23.9.1996** tähistati Põlvas Rahvahariduse Seltsi poolt esimese eestikeelse ajalehe 190. aastapäeva konverentsiga "Esimese eestikeelse ajalehe kätakilauad" ja lehe väljaandjate J. Ph. v. Rothi ning G. A. Oldekopi mälestuse austamisega Kanepi ja Põlva kalmistutel. Ettekanded: J. Peeglilt, T. Tannbergilt ja M. Hirvlaanelt. Näitus, ilmus voldik ja esimese lehenumbri koopia.
108. **15** aastat tagasi **13-14.8.1996** külastas Kanepit ja Erastveret esmakordselt Erastvere mõisnike viimane järeltulija **Gerd von Ungern-Sternberg** abikaasaga Saksamaalt Dietramszellist. Lugenud Tammiku baari seinalt M. Hirvlaane ülevaadet Erastvere mõisast,

Ungern-Sternbergidest, hakkasid nad huvi tundma oma esivanemate sünnipaiga vastu, nad hakkasid Kanepit ja erastveret külastama igal aastal. Esmakordselt kuulsid nad, et ka Erastvere pargis on nende perekonnakalmistu, mis oli küll võssa kasvanud, kuid alles, Marie kirik-kabel aga lammutatud. Algas pikaajaline koostöö perekonnakalmistute korrastamisel (töid teostas A. Kaptein) ja Kanepi Mäe surnuaial asuva Ungern-Sternbergide perekonnakalmistu korrastamine, sinna uue mälestussamba paigaldamine Kanepi kiriku kaasabil. Nende materiaalne toetus perekonnakalmistute ja kabelite korrashoiu heaks on jätkunud tänaseni.

109. **10** aastat tagasi **4.08.2001** toimus Kanepis ja Erastveres Ungern-Sternbergide ülemaailmne perekonnapäev. Taastatud mälestuskabeli juures peeti jumalateenistus. Külastati lisaks Kanepile ja Erastverele ka Koorastet ja Kaagveret, Vana-Antslat.

110. **10** aastat tagasi **19.12.2001** tähistati Kanepi valla 10. aastapäeva.

Koolide ajaloost

111. **225** aasta eest **1786** asutati **Vana-Piigandi** külakool, mis asus Kanepikülas Ritsike jõe ääres, sama asutamisaastat kannavad Kanepi haridusruumis Heisri, Jõksi, Tamme, Sõreste ja Põlgaste külakoolid.

112. **225** aasta eest **1786** on asutatud **Hurmi algkool** vanas kõrtsis, kooliõpetajaks kõrtsmik.

113. **225** aasta eest **1786** asutati **Vana-Piigaste** algkool koos Vastse-Piigastega. Esimeseks õpetajaks **Davita Kangro**, mõisa moonakas.

114. **110** aasta eest **1901** suri **Mihkel Luiga**, Valgjärve koolijuhataja 40 aastat (1855-95). Kohtuasja tõttu J. Zuppinguga vallavalitsusest jäi ilma oma vanaduspajukist-pensionist. Sündinud Rõngus 1837.

115. **40** aasta eest **1971/72** valmis Kanepi keskkooli võimla.

Kiriku ajaloos

116. **200** aasta eest **19.12.1811** sündis Tartus Ülikooli kirurgiaprofessori pojana **Moritz Georg Kauzmann**, kes pärast Tartu Ülikooli lõpetamist oli 1840-49 Kanepi koguduse õpetaja, asutas 170 aastat tagasi 1841 Kanepisse karskusseltsi ja veenis 47 meest karskusvannet andma, hiljem suurenes see arv 67-ni. Tema ajal 1844 sai Kanepi kirik taas uue oreli. Ta on koostanud võrukeelse maateaduse õpiku „Geograhwi, ehk oppetus Ma-ilma surussest ja ma-ilma madest“ kaks osa (1854).

117. **340** aasta eest **1671** kutsus Valgjärve mõisa pärisärra B. J. v. Berg koduõpetajaks tulevase **esimese Kanepi kirikuõpetaja Richard Weidemanni**, Otepää abiõpetaja, kes töötas kuni 1684 Kanepis.

118. **310** aastat tagasi **1701** sai Kanepi kirikuõpetajaks **Olaus Lewellyn** kuni 1704, vahepeal põgenes sõjaolude tõttu kirikuõpetajaks Tõstamaale. 2.06.1720 on jälle tema allkiri kirikuraamatus kuni surmani 1726 Kanepis.

119. **280** aastat tagasi **1731** on Kanepi talupojad köstriametisse pannud kohaliku koolmeistri talupoja **Jaan Raudsepa**. Nimi Raucep Jane esineb ka Liivimaa 1638. a. hingeloendis Piigandi mõisa alal asuvas Kannebkyllos 6 esimese elaniku seas.

120. **220** aastat tagasi **1791** on kirikukroonika järgi on Roth ehitada lasknud uue kivist kirikumõisa pastoraadi hoone, mis lammutati Kanepi kolhoosi poolt 1971.

121. **180** aastat tagasi **1831-1836** oli Kanepi kiriku köstriks ja kihelkonna koolmeistriks **Peeter Korrol**.

122. **175** aastat tagasi **1836** tuli Kanepi kiriku köstriks, kihelkonnakooli koolmeistriks ja seltskondliku elu tsentriks **Ludwig Treffner**, kes töötas Kanepis kuni surmani 1892.

Mõisate ajaloost

123. **465** aasta eest **1546** omandas Kooraste mõisa Johann Zöge Erastverest.

124. **410** aasta eest **1601** kinnitas Södermanlandi hertsog Karl Piigaste mõisa Magnus Nierothile, kelle omanduseks see jäi kuni 1665. a-ni.

125. **375** aasta eest **1636** said Zöged Erastvere mõisa tagasi.

126. **355** aasta eest **1656** läks **Erastvere mõis** Helene von Zöge abielu kaudu Otto v. Ungerniga edaspidi kuni riigistamiseni parunite von **Ungern-Sternbergide** kätte.

127. **275** aasta eest **1736** sai A. v. Rothkirch Põlgaste mõisa Liivi õuekohtu otsusega tagasi, mõis oli hiljem v. Mengdeni, Münnichite, Mannteufelite, Ogelstormi valduses.

128. **230** aasta eest **1781** oli Vana-Piigandi mõisahärra ära võtnud kirikule kuuluva maa.

129. **225** aasta eest **1786** eraldas Jacob Georg von Berg Tamme mõisa Valgjärve mõisast ja müüs Tamme mõisa Marta v. Jonsteinile. Edasi on Tamme mõis käest-kätte käinud: v. Ungern-Sternbergid, v. Ditmar, v. Stackelbergi, Torkluste, v. Hehni, Ringisde ja kõige viimati J. Kaarna käes.
130. **225** aasta eest **1786** läks Musti mõis, mille juurde kuulus ka Karaski Rothkirchilt v. Stackelbergide kätte kuni aastani 1830.
131. **220** aasta eest **1791** pantis v. Bergi poeg Valgjärve, v. a. Saverna, v. Ungern-Sternbergile. Hiljem on Valgjärve olnud pantvaldusena J. Ph. v. Rothi käes, siis panditud veel Ernstile, v. Hehnille, v. Löwisile, Reinthali, kirikuõpetaja Schubbe ja v. Kruedeneride, v. Richteri ja Vietinghoffi käes.
132. **215** aasta eest **1796** müüs sillakohtunik G. S. v. Schulmann, kes vahepeal Vana-Piigandi mõisast Uue-Piigandi ehk Heisri oli eraldanud, **Vana-Piigandi** F. v. Gavelile.
133. **205** aasta eest **1806** ostis **Heisri** mõisa parun Posselt B. M. v. Toll ja andis v. Büggenitele, mõis vahetas omanikke kuni lõpuks sai Ungern-Sternbergide omandiks.
134. **195** aasta eest **1816** läks **Kaagrimõis** pandina Kooraste mõisa omanikule v. Ungern-Sternbergidele ja sai 1820 tema omandiks.
135. **195** aasta eest **1816** ostis **Vastse-Piigaste** mõisa Tartu Ülikooli rektori G. F. Parroti õde Clemence Parrot oma säästudega koos Helene v. Rennenkampffiga. Esimene oli olnud Varbuse mõisas aastaid koduõpetajaks. Clemence suri 1836.
136. **190** aasta eest **1821** läks **Hurmi** mõis proua Helmerseni teisest abielust sündinud poegadelt Carl ja Hans v. Tiesenhausenitelt mõis pandina Gustav David v. Rothile, kellele juba kuulus Põlgaste mõis (1814.a-st). Pantvaldusena oli mõis kuulunud C. A. v. Rothile, kelle nimele see kirjutati 1821. Mõisa omanikuks sai Davidi poeg ,hilisem kihelkonnakohtunik Nicolai G. v. Roth (1827-1916), viimane omanik Rothidest oli N. F. C .v. Roth.
137. **160** aasta eest **1851** osteti **päriseks esimene talu** Kanepi kihelkonnas Karste mõisas.
138. **120** aasta eest **1891**.aastani moodustas iga mõis omaette valla. **1891** ühendati Valgjärve vallaga Pikajärve, Saverna, Vana-Piigaste, Soodla ja Uue-Piigaste vallad.